

doet met iets wat buiten zijn wil in zijn huis is gebracht; bovendien zal, als het goed is, de afzender hem komen vragen wat hij er mee gedaan heeft. Maar niet aldus bij de radio. Daarbij is de luisteraar heer en meester. Ook het „zwijn“ kan hier de „paarlen“ laten vallen in zijn modder, zonder dat een menschenkind er van weet. Wil dat zeggen, dat een uitzending uit den boze is? Ik geloof het niet, want de verantwoordelijkheid voor aanzetten en afzetten ligt nu ook honderd procent bij dien man zelf en voor God zal hij zich deswege te meer moeten verantwoorden. Maar het wil wel zeggen, dat wij, dit alles wetende, in radio-verband de stem minder mogen sjaacheren met het Woord des Heeren. Te minder mogen wij dat Woord om der wille van zulke eventuele luisteraars omvormen naar den mensch. De ergernis ervan zal gehandhaafd moeten blijven. Wie, op volle eigen verantwoordelijkheid en oncontroleerbaar, de paarlen in zijn hand laat rollen, zal dan ook echte paarlen moeten ontvangen en geen namaak die voor het ondeskundig oog vaak mooier schittert dan de originele parel doet. Ik vrees, dat veel radio-„evangelisten“ (zoals trouwens „evangelisatie“-actie in maar al te veel gevallen pleegt te doen) dit flonkerende surrogaat opdienen als ware het de werkelijk diepglanzende parel. Voor de kinderen betekent dit armoede, waar de Vader hen rijk wil zien. Voor de honden en de zwijnen betekent het camouflage van hun verantwoordelijkheid, waar de hoogste Rechter van hen volledige rekenschap wil vragen. — Verlosse ons dus God van alle eigenwijsheid. Make Hij ons trouw om het onvalsche woord te spreken, aan Zijn opdracht gebonden. In de wetenschap, dat „hetzij dat zij het hooren zullen, hetzij dat zij het laten zullen“, zij zullen weten dat de parel van groote waarde bij hen is geweest.

Reeds enkele weken lag bovenstaand artikel gezet-en-wel te wachten op plaatsing (die door ruimtegebrek eenige weken moest worden uitgesteld), toen mij van particuliere zijde werd getoond het No. van 13 September 1947 (XXIII, 37) van de „Omroepgids“, „officieel orgaan van de Ned. Chr. Radio-Vereniging“. Op de eerste bladzijden, tusschen de Zondag-programma's, komt een artikelje voor, ondertekend „v. d. D(eure)“, dat is door den voorzitter der N.C.R.V., onder den titel: „Nogmaals de kerkdiensten“. Over hetgeen tevoren over deze materie geschreven werd (n.b. „nogmaals“) kan ik niet oordeelen, het is mij onbekend. Maar bedoeld stukje voorlichting van bestuurszijde raakt zoo regelrecht het onderwerp dat in ons artikel ter sprake kwam, dat ik er niet aan voorbij mag gaan. Zelf had ik niet kunnen vermoeden, dat de vraag die ik stelde, specificeerde en beantwoordde zoo actueel was en dat niemand minder dan de voorzitter der N.C.R.V. dienaangaande een standpunt neerschrijft dat ik in dezen krassen vorm van die zijde niet eens had durven verwachten. Want dit standpunt komt er inderdaad op neer, dat er een apart-radio-evangelie is — al zal de schrijver die formulering wel weer niet aanvaarden. Ik zal, een en ander vergelijkende dat mij ter opre kwam, particulier geschreven werd en nu door de Omroepgids wordt gedebiteerd, wel niet ver mistasten als ik vermoed dat de uitzending in verband waarmee ik mijn artikel schreef (uitgezonden kerkdienst 24 Aug. 1947 te Utrecht), met name aanleiding is geweest voor mr. v. d. Deure's opmerkingen. Ik citeer enkele typeerende zinnen — het blad is wijd genoeg verspreid dan dat ik verplicht zou zijn veel over te nemen —:

„Algemeen waren de radio-predikanten er van overtuigd geworden“, (bedoeld is: na de eerste periode van de twintig jaren, toen er in dit opzicht nog wel eens „kleine moeilijkheden“ waren) „dat de Christelijke omroep, en dus ook de verkondiging van het Evangelie per radio in de eerste plaats als zendingstaak moet worden gezien“

— voorzover dit op de kerkdiensten slaat (en daar gaat het over), wordt hier het wezen van den dienst des Woords grootelijks geweld aangedaan evenals den aard van een uitzending eener vergadering; zie daarover nader ons artikel, vooral onder 1) waar werd geconstateerd, dat de uitzending aan een dienst niets wezenlijk verandert, ook niet aan de door de Schrift alleen bepaalde en o.m. in de K. O. en bevestigingsformulier omschreven taak van den Dienaar des Woords en de verhouding van plaatselijken woorddienst en zending, kerk en wereld, etc. —

„en dat het voor de overgrote massa der luisteraars alleen maar irriterend werkt, wanneer de spreker van zijn monopolistische positie gebruik maakt, om onaangename dingen te zeggen, waartegen de andere groep zich onmogelijk kan verweren of verdedigen“.

Versteld sta ik er van, dat elementaire trekken van kerkbeef en begrip-voor-schriftuurlijke-evangelieverkondiging bij de hoogste N.C.R.V.-leiding zoozeer zoek zijn geraakt.

„Monopolistische positie“ heet hier de plaats, die Christus aan Zijn ambassadeur in deze wereld toewijst en die door geen aether en radiover-

eeniging wezenlijk kan en mag worden beïnvloed. „Onaangename dingen“ heet hier, blijkens het verband, ook datgene hetwelk K.O. en bevestigingsformulier krachtens de Schrift den prediker verplichten te verkondigen (b.v. wanneer het Woord des Geestes — inderdaad onaangenaam — suijdt in het valsche quasi-eenheids- of pluriformiteitsvleesch). „Groepen“ heeten hier die vergaderingen en gemeenschappen die anders in N.C.R.V.-taal beleefd als „kerken“ worden aangedien (op welk laatste wij geen critiek oefenen, een radio-vereeniging van haar opzet mag niet anders doen) en door deze qualificatie in elk geval reeds in haar eigen pretenties (om nu even daarbij te blijven) worden miskend.

Het vervolg van het artikelje borduurt op hetzelfde stramien nog eenigen tijd verder. Het slot is een verzoek aan „alle predikanten, die voor de microfoon komen“ om deze „onaangename dingen, die de kracht van het Woord verzwakken, achterwege te laten“.

Wij voor ons hopen, dat al onze predikanten en in het bijzonder ook onze radio-deputaten de kracht van 't Woord bij den voortduur bepaald zullen blijven zien door dit Woord alleen en haar niet zullen verzwakken of wegnemen door ook maar de geringste toegankelijkheid aan de evangelie-caricatuur waartoe de N.C.R.V.-leiding, indien zij maar kon, gaarne alle predikanten zou verplichten (bij het spreken van „leiding“ vergeten we niet de mogelijkheid dat bestuursleden de zinswijze van den voorzitter in dezen niet zouden deelen). Voorts is het onze hoop, dat de N.C.R.V. en haar leden en beoordeelaars (we denken aan de voor de leiding inderdaad ditmaal een skandalon vormende briefschrijvers, waarmee mr. v. d. D. het te kwaad heeft) terugkeeren, resp. overgaan tot een werkelijke zakelijkheid en objectiviteit, n.l. in het raam van haar verband. Immers het door de Omroepgids omschreven standpunt lijkt heel „breed“ en „objectief“ (alle „groepen“ moeten hun deel ontvangen en niemand mag „onaangenaam“ gekwetst kunnen worden), maar het is zeer eenzijdig en subjectief. De voorzitter toch kiest radicaal voor een bepaalde pluriformiteitsleer, die hij aan den radio-arbeid bindend oplegt. Dat de editie van die leer hier dan bovendien nog weinig fraai is (n.b. de „groepen“) zij daargelaten. Maar niemand meene, dat deze binding aan een christelijke radio-vereeniging, die op een velen omvattende samenwerking berust, principieel eigen moet zijn. Hoe subjectief dit standpunt is en hoezeer het de werkelijke eenheid der geloovigen tegenstaat, blijkt uit het enthousiasme van den schrijver, wanneer hij mededeelt dat „door het beluisteren van elkanders radio-kerkdiensten (wanneer hoort anders een Hervormde een Gereformeerde Kerkdienst en omgekeerd?)“ „de onderlinge waardeering“ was „gestegen“, in welk verband hij zelfs lyrisch spreekt van „broeders“ die „mede opgetrokken in denzelfden strijd“. Begrijpt het radio-publiek niet dat zulk een schijnbare eendrachtigheid slechts een bestendiging der verbrochenheid en ongehoorzaamheid beteekent? Mij ware het liever, als ik eens (bij ziekte b.v.) een „hervormden“ kerkdienst beluisterde, dat ik concreet, met aanwijzing mijner naar het officieel oordeel van die kerk bedreven zonden, werd opgeroepen tot gehoorzaamheid aan Christus' bevel van Joh. 17 e.a., dan dat ik bij mijzelf kon denken „die eenheid doet er toch zooveel niet toe, want 't is overal blijkbaar goed en verschil bestaat er niet“. Wil men heusch volhouden, dat op die verschillende, elkaar historisch en confessioneel en kerkrechtelijk uitsluitende en vonnissende kansen, „broeders“ staan die „optrekken in denzelfden strijd“ wanneer zij allemaal de fijne puntjes van den strijd, die des Heeren is omzeilen, alhoewel zij er vlak voor worden geplaatst? Niemand meene, dat wij begrepen dat geregeld en wekelijks de „kerkstrijd“ voor de microfoon wordt gebracht; geen sprake van. Maar het gaat ons er wel om, dat hij niet ontweken worde, wanneer hij naar Gods bestel en naar de Wijsheid die der Schriften is aan de orde komt. Zoals in den dienst waar ondergeteekende het Woord kreeg te bedienen over de sleutelen des hemelsrijks. Of in de samenkomst van den meisjesbond waar de „reformatie van den omgang“ op het programma stond (redeprof. Holwerda). In zulke gevallen kan de uitzending mede dienstbaar zijn aan het moeizaam pogen om geschieden broeders weer te doen optrekken in denzelfden strijd, wanneer zij n.l. maar niet anders doet dan het woord dat daar aan de orde was, doorgeven. Waarom wij zeer hopen, dat de „binding“ der N. C. R. V. aan de pluriformiteitsvisie van haar voorzitter geen doorgang vinde en plaats make voor een open en eerlijke bejegening naar een maatstaf die de verhoudingen werkelijk recht doet en niemand dwingt af te laten van den oproep, dien de Schrift hem beveelt tot de door deze Schrift alleen bepaalde „eenigheid des geloofs“. Een omroep van zulk een oproep zal aan den terugkeer tot zulke eenigheid een heuschen dienst bewijzen.

H. J. S.

CORRESPONDENTIE.

Wie kan ons tegen vergoeding helpen aan No. 2 v. d. 18en Jaargang (8 Oct. 1937).

Adm. „De Reformatie“.

WIE IS DE GASTHEER?

Tot mijn verbazing lees ik in de „Omroepgids“ (officieel orgaan van de N. C. R. V.):

„Door het beluisteren van elkanders radio-kerkdiensten (wanneer hoort anders een Hervormde een Gereformeerde Kerkdienst en omgekeerd?) was de onderlinge waardeering gestegen en alle orthodox-protestantse kerken, wier radio-diensten door de N. C. R. V. werden verzorgd, streefden er naar, het Evangelie te brengen, zonder daarbij ook maar op enige wijze critiek te geven op andere groepen, die als broeders mede optrokken in denzelfden strijd.“

Helaas is in den laatsten tijd achteruitgang op dit punt te bespeuren. De strijd in de Gereformeerde Kerken komt af en toe in de radio-kerkuitzendingen naar voren.

Wij aarzelen niet, dit zonder reserve af te keuren, te betreuren en als een beslist onjuist optreden te qualificeren. Onze N. C. R. V. neemt in den strijd tussen beide Gereformeerde groepen uiteraard geen eigen standpunt in. Maar zij mag er wel aanspraak op maken, dat de gasten, welke zij in haar huis ontvangt, elkander in dit huis niet aanvallen, kwetsen of beliedigen. Polemieken over kerkelijke geschillen behoort volledig afwezig te blijven in een radio-kerkdienst, die bedoelt voor honderdduizenden een steun en bevestiging te wezen op hun levensweg in deze zo ontzettend moeilijke tijden.

Met aandrang mogen we echter aan alle predikanten, die voor de microfoon komen, verzoeken, deze onaangename dingen, die de kracht van het Woord verzwakken, achterwege te laten. In de eerste plaats in het belang van de luisteraars, van hun Kerk, en ook van onze N. C. R. V.“

Het artikel is ondertekend door v. d. D(eure).

Het doet mij denken aan een brief, gepubliceerd in „Geref. Weekblad“ van 31 Juni 1947, met o.a. deze uitlatingen:

„Wanneer de Kerken hun onderlinge verschillen en e.v. geschillen voor de microfoon publiceren is dit een misbruik, waardoor onze gemeenschappelijke doelstelling in haar tegendeel verkeert, en de naam en de eer van onzen Heiland wordt gesmaad... Maar een Gentleman's agreement, dat iedere organisatie of spreker zou moeten worden medegedeeld bij de uitnodiging om te spreken, is m.i. mogelijk en voor allen aanvaardbaar“.

Dr. H. N. Ridderbos voegde hieraan zijn adhaesie-betuiging toe.

Er is voor ons alle reden om deze redeneeringen vierkant af te wijzen. Volgens mr. v. d. Deure was het blijkbaar niet goed, dat onlangs door één van onze predikanten Zondag 31 (die aan de orde van behandeling was) op een gereformeerde wijze behandeld werd. Mocht die predikant niet zeggen, dat ook dit stuk van de sleutelmacht een onmisbaar onderdeel vormde van den „eenigen troost“, en dat de verlossing van het hedendaagsche kerkleven alleen maar kan plaatsvinden door ook dit stuk weer onder het stof vandaan te halen? Mag en moet hij dan niet uit de Schrift laten zien, hoe erg voor God het bederf van de tucht wel is?

Ik wilde wel eens weten, hoe ik volgens mr. v. d. Deure zou moeten preeken over Zondag 11. Daar worden de Roomschen niet met name genoemd; maar dat zij er als met den vinger in worden aangewezen is klaar als de dag. Moet ik die fingerwijzing maar verdoezelen, om niemand te kwetsen? En moet ik niet tegelijk concreet aanwijzen, hoe ook in en bij ons kerkleven de zonde van het met-den-mond roemen en metterdaad verloochenen van den eenigen Zaligmaker een feit is?

Mr. v. d. Deure spreekt over „gasten ontvangen“, en het „Geref. Weekblad“ over een „gentleman's agreement“. Ik vraag: wie is de Gastheer? en wie de gastvrouw? Niet de N. C. R. V. — die komt juist bij ons op bezoek, in een heel normalen kerkdienst (wee de kerk, die zich voor de radio anders presenteren wil). En de Gastheer, Wiens Woord alleen maar den toon aangeven mag, is niet een gentleman naar den stijl der wereld, maar onze hoogste Profeet en Leeraar, die ons precies gezegd heeft waar Hij op staat. Wie voor de microfoon iets beweert, wat niet met Zijn Woord te staven is, die smaadt inderdaad Zijn naam. Maar wie voor de microfoon Zijn waarheid verzwijgt, randt dien Naam niet minder aan.

L. DOEKES.

OPVOEDING EN ONDERWIS

Wat wil kees boeke?

III (SLOT).

Hoe Kees Boeke zijn ideeën in „De Werkplaats“ heeft verwerkt

Wie geen vreemdeling is op schoolgebied weet, dat onze Chr. scholen nog bij lange na niet zijn, wat ze behoorden te zijn.

Ons Chr. onderwijs moest doordrenkt zijn van de beginselen, ons in Gods Woord geopenbaard, en bij alle vakken van onderwijs moest dit duidelijk uitkomen, ook bij het uitoefenen van orde en tucht. Maar helaas! Hoeveel ontbreekt hier nog aan!

Onze scholen, v
En hoe
Heeft i
school? (i
Om die
kijkje ne
Of eige
Boeke
gemeense
Waarom
Wel, on
nastreft
nieuwe g
vaardighe
succes de
de eigen
zelfwerkz
wil niet,
zittend, g
ters. Nee
vrij kunn
als kame
initiatief
jongsaf :
het onder
ren, dat
Werkp
want de
mogelijk
heeft ar
voedsel.
Hij m
gelukkig
Nu, ge
B. spr
werkera.
noemd.
Wat d
Ze wa
timmeret
bouwen i
Ze tr
want de
ontplooi
Ze mo
Ze die
Met h
ingevoer
van een
ven kun
materie
kinderen
legd. He
is niet v
den naar
is, geeft
en gema
sprake i
wijs, de
een paar
B. het
zijn scho
niet het
omzellen
Een z
dient, is
kan wor
de Werk
Elken
besprek
wordt v
genomen
op de j
klaar te
begonne
Ook
agenda,
een bes
aangevri
Twee
de „sch
lieder, di
Jongel
king en
ken wor
Ook
plaats, l
en veler
gecontro
kers zie
heden, d
last gev
namens
lijst en v
Een a
voor zij
last met
tijd, nog
Bij“ —
zorgen,
Heeft
zijn wer
dan moe
Voor
aangewe
alles zel

radio-kerk-
vorme een
) was de
thodox-pro-
r de N. C.
het Evan-
r op enige
en, die als
tijd.

ang op dit
eerde Ker-
lingen naar

te keuren,
ptreden te
strijd tus-
geen eigen
ak op ma-
ontvangt,
en of be-
n behoort
kerkdienst,
sun en be-
eze zo ont-

n alle pre-
verzoeken,
it van het
de eerste
hun Kerk,

D(eure).
publiceerd
t o.a. deze

verschillen
publiceeren
enschappe-
ert, en de
esmaad...
re organi-
gedeeld bij
ogelijk en

adhaesie-

eneeringen
Deure was
t één van
orde van
je behan-
i, dat ook
ar onder-
at de ver-
leen maar
onder het
n niet uit
het bederf

mr v. d.
Daar wor-
maar dat
ewezen is
maar ver-
et ik niet
ons kerk-
en met-
aligmaker

utvangen",
entleman's
en wie de
t juist bij
enst (wee
senteeren
maar den
naar den
n Leeraar,
taat. Wie
met Zijn
ijn naam.
verzwijgt,
DOEKES.

N I
MUS

(Slot).

deeen in
werkelijk
weet, dat
a, wat ze

n van de
d, en bij
lijk uitko-
cht. Maar

Onze scholen lijken maar al te veel op Openbare scholen, waar ook nog Bijb. Gesch. gegeven wordt.

En hoe staat het nu in dezen met Kees Boeke? Heeft hij zijn ideeën weten te verwirkelijken in zijn school? Of is zijn theorie grauwe theorie gebleven?

Om die vraag te beantwoorden zullen wij eens een kijkje nemen in zijn school te Bilthoven.

Of eigenlijk is het geen school. Boeke noemt zijn inrichting: „Werkplaats Kinder-gemeenschap Bilthoven”.

Waarom?

Wel, omdat B. vindt, dat de huidige school slechts nastreeft onze cultuurwaarden door te geven aan het nieuwe geslacht. De school brengt bepaalde kennis of vaardigheden bij, pompt vaak met meer of minder succes de noodig geachte kennis in. Het beginsel van de eigen spontane ontwikkeling van het kind en de zelfwerkzaamheid komen te weinig tot hun recht. B. wil niet, dat de kinderen braaf en gedwee, in banken zittend, gedrild worden door boven hen staande meesters. Neen, zij moeten zich in Kindergemeenschappen vrij kunnen ontwikkelen, geleid door anderen, die hen als kameraden ter zijde staan. Op allerlei wijze moet initiatief worden opgewekt; ze moeten leren van jongsaf zelf te handelen, zelf te maken wat ze bij het onderwijs nodig hebben; ze moeten bovenal leeren, dat ze hun eigen gemeenschapsleven regelen.

Werkplaats heet dus de inrichting te Bilthoven, want de stichter is van meening, dat geen opvoeding mogelijk is, waar niet gewerkt wordt. Een mens heeft arbeid evenzeer nodig als lucht, water en voedsel.

Hij moet geregeld flink hard werken, wil hij gelukkig zijn.

Nu, gewerkt wordt er in de Werkplaats.

B. spreekt dan ook niet van leerlingen, maar van werkers. De leerkrachten worden medewerkers genoemd.

Wat de kinderen daar zoo al niet doen!

Ze wasschen en strijken, ze boenen en beitsen, ze timmeren de benodigde schoolmeubelen, ja, ze verbouwen groenten en graan.

Ze treden op als muzikanten en tooneelspelers, want de gaven en krachten der kinderen moeten tot ontplooiing komen.

Ze moeten echte menschen worden.

Ze dienen te worden wat ze zijn.

Met het oog daarop is ook het z.g. „proevenstelsel” ingevoerd, waarbij de werkers voor elk onderdeel van een vak, zoowel mondeling als schriftelijk, proeven kunnen afleggen, teneinde te bewijzen, dat zij de materie beheerschen. Op hun diploma's krijgen de kinderen aangetekend, welke proeven werden afgelegd. Het diploma, dat ze dus uiteindelijk ontvangen, is niet voor allen gelijk, al mag het dan ook denzelfden naam dragen. Het laat zien, welke stof verwerkt is, geeft dus belangrijke aanwijzingen omtrent aanleg en gemaakte vorderingen. De diploma's, waarvan hier sprake is, zijn die voor individueel, voortgezet onderwijs, de z.g. Ivo-diploma's, die in samenwerking met een paar andere scholen worden uitgereikt.

B. heeft dus de zeer gewenschte differentiatie in zijn schoolstelsel verwirkelijkt en tracht op deze manier het nivellerende van het klassikale stelsel te omzeilen.

Een zeer belangrijk punt, dat onze aandacht verdient, is de z.g. „Bespreking”, die de spil genoemd kan worden, waarom heel het gemeenschapsleven van de Werkplaats draait.

Elken Zaterdagmorgen van 9-10 wordt er zoo'n bespreking gehouden, die van te voren zorgvuldig wordt voorbereid. Een paar werkers hebben op zich genomen de stoelen klaar te zetten, de naamkaartjes op de juiste plaatsen neer te leggen, de gramfoon klaar te maken, opdat met goede muziek kan worden begonnen of geëindigd, enz.

Ook is van te voren de agenda vastgesteld, een agenda, die ontstond, doordat jongeren en ouderen een bespreking over bepaalde onderwerpen hadden aangevraagd.

Twee werkers hebben de leiding, de z.g. „leider” en de „schrijver”. De agendapunten worden afgewerkt. Ieder, die iets wil zeggen, moet eerst opstaan.

Jongeren en ouderen nemen deel aan de bespreking en de „schrijver” teekent aan wat afgesproken wordt.

Ook heeft iedere maand een „werkverdeling” plaats. De kinderen kunnen dan kiezen uit de vele en velerlei z.g. verantwoordelijkheden en tevens wordt gecontroleerd hoe in de afgelopen maand de werkers zich gekweten hebben van de verantwoordelijkheden, die ze op zich hadden genomen. De een is belast geweest met het schrijven van dankbrieven namens de werkers, het bijhouden van de absentielijst en van de uitleenlijst van de bibliotheek.

Een ander heeft het schoonhouden van een lokaal voor zijn rekening gehad. Weer een ander was belast met het klaarzetten van tafels voor den maaltijd, nog weer een ander moest de redactie van „De Bij” — de krant van de Werkgemeenschap — verzorgen, enz. enz.

Heeft iemand zich niet voldoende gekweten van zijn werk volgens het oordeel van de andere werkers, dan moet hij 't nog maar eens een maand overdoen.

Voor de verdeling van het werk wordt niemand aangewezen; geen taak wordt opgedragen; het is alles zelf-gekozen werk.

Na afloop teekent „de algemeen-regelaar” op, wie de verschillende verantwoordelijkheden op zich genomen hebben en daarna worden de plankjes, waarop de volledige instructies voor de verschillende werkzaamheden geplakt zijn, door de werkers meegenomen en in hun kapstokkastjes opgehangen.

Ook worden de naamplaatjes van de verschillende verantwoordelijkheden op de kleppen van de kapstokkastjes van de betreffende werkers bevestigd. Hiermee wordt bereikt, dat als een werker door ongesteldheid of andere oorzaken afwezig is, zijn buurman onmiddellijk ziet niet alleen dat hij er niet is (doordat de klep van het kastje niet is opgeslagen) maar tegelijk welke dingen hij op zich genomen had. En dan vervangt de buurman den afwezige in alle werkzaamheden, die hij op zich genomen had of als hij dat niet kan, zoekt hij een vervanger.

Deze wijze van werken dient om de kinderen begrip voor ordening bij te brengen. Ieder moet leeren zijn plaats en taak in eigen gemeenschapsleven te kennen, opdat de jonge menschen opgroeien tot goede burgers van den Staat, tot nuttige menschen in de Maatschappij, tot menschen met gemeenschapszin.

U merkt, het is B. ernst met zijn streven naar saamhorigheid. Jammer evenwel, dat hij niet verstaat, dat van een werkelijk gemeenschapsleven geen sprake kan zijn, als niet geleefd wordt bij en uit de Schrift. Joh. 15 spreekt van het blijven in Christus als voorwaarde voor goede verhoudingen in de menschelijke samenleving.

De Bijbel blijft in de Werkplaats een gesloten boek. Alleen de oudste leerlingen hooren wat van geestelijke dingen. De jongere worden er niet rijp voor geacht.

En bovendien — welke waarde zou men kunnen hechten aan het onderwijs in „de wetenschappen der religie”, als het gegeven wordt door menschen, die het bestaan van een persoonlijk God durven ontkennen!

Misleitend is dan ook, dat B. boven den ingang van alle scholen geschilderd wenschte te zien: „Wat baat het een mensch, zoo hij de geheele wereld gewint en hij lijdt schade aan zijn ziel?”

B. heeft ongetwijfeld schoone gaven en de organisatie van zijn Werkplaats getuigt van genialiteit, energie en van een zich geven voor een ideaal.

De vernieuwingspogingen van Kees Boeke missen evenwel de juiste, aan de Schrift ontleende grondslagen en daarom moeten ze worden afgewezen.

K. v. H.

wat heeft de schilderkunst ons te zeggen? VII.

Een beweging in de schilderkunst, die sterk de aandacht trekt, is die van het surrealisme.

Niet, dat de beoefenaren zoo talrijk zijn, in ieder geval niet in ons land. Maar daar, waar surrealistische werken geëxposeerd worden, vallen zij op door de overduidelijkheid, waarmee zij voor den leek volkomen onbegrijpelijke dingen vertoonen.

Het surrealisme is niet alleen een vorm van schilderkunst, het wil alle terreinen van het leven beheerschen.

Hier een citaat uit een artikel van Em. Langui uit „Kunst en Kultuur”, 15 Aug. '39: „De vrijmaking van den geest begint, waar men de armoede der „realiteit” gaat inzien, zich overlevert aan de grenzeloosheid van de verbeelding en den droom, die beiden onmiskenbaar een objectieve wereld realiseren, waar geen erkende wet, doch volle vrijheid heerscht.

Tot slot eischen de surrealistten dan ook voor het bewuste leven een even groote onafhankelijkheid op, als die, waarover ons onderbewustzijn ongebreideld beschikt”.

Op een andere plaats heet het: „Langen tijd bleef hun actie (die van de surrealistten) beperkt tot het wreed-kalm dynamiseren van alle gevestigde waarden, om te komen tot de totale bevrijding van den geest”.

Ook de Christen ziet de armoede der realiteit in en weet, dat deze eenmaal zal opgaan in een hogere werkelijkheid.

Deze werkelijkheid bestaat echter voor den surrealist niet. Hij ontvlucht de realiteit in den droom, in de wereld van het onbewuste.

Van René Magritte, een surrealistische schilder, zegt Em. Langui in hetzelfde artikel: „Zonder een orthodox futurist te worden, plaatste hij toch zijn fel erotische onderwerpen in de dynamische sfeer van stations, feesten, nachtelijke steden en soortgelijke wentelende middens”.

De surrealistten zijn bezeten van het scheppen van een nieuwe orde, alles heeft voor hen afgedaan, het oude heeft alleen nog maar zin als men het aanwendt in die nieuwe orde.

Men ontnemt alle dingen hun functie en brengt ze volkomen zinloos te zamen, om uit den schok der tegenstelling een nieuw leven te wekken.

Bij voorkeur beeldt men droombeelden uit, koorts-

hallucinaties, waarin men soms met verscherpte luciditeit dingen ziet, die in werkelijkheid niet bestaan. Gebruiksvoorwerpen uit het dagelijksch leven ontmoet men op de meest verrassende plaatsen, daar waar ze volkomen ontheven zijn van hun functie. Ook de stoffen, de materie, worden voor andere objecten aangewend dan ze bedoeld zijn. Zoo schept de surrealist zich een chaotische wereld, rijk aan symbolen, aan „teekens”, die zeer vaak naar het sexueele neigen.

Doordat de surrealist in zijn wereld wil laten gelooven, zijn irreële wereld, schildert hij alles met een overgrote duidelijkheid en een pijnlijke nauwkeurigheid. In den droom en in den dagdroom is alles mogelijk, begeerten worden vervuld, het verborgene gezien, er zijn geen remmen, er zijn geen wetten.

Maar de droombeelden wijken voor de realiteit, het zijn bloedeloze schimmen. De tafel, die in den koortsdroom zweeft of als een mensch gebaart, staat onveranderlijk op zijn plaats als de koorts weer aflaat.

God sprak eertijds vaak door den droom tot den mensch; de droom van den surrealist is een andere, hij is er een van duivelse hybriderie, van bedrog, geestelijk en zinnelijk.

Het is de mensch, die de door God gestelde boeien verbreekt en stuurloos drijft op een losgeslagen fantasie.

Maar zijn leugens houdt hij voor waar, alle krachten worden aangewend om ze van een angstwekkende realiteit te maken.

Daar waar de expressionist volstaat met vage aanduidingen, met voorbijgaan of negeeren van de perspectievische wetten en de plastiek, maakt de surrealist zich op tot een uiterst plastische, penetrante, ruimtelijke weergave van zijn fantasieën. Zijn zij aan den eenen kant uiterst reëel afgebeeld, aan den anderen kant is alles wat voorgesteld is irrefeel, bedekt, dubbelzinnig, misleidend, leugenachtig, verbijsterend, verontrustend, duister, naakt, hard, ijzig, demonisch, raadselachtig, giftig.

In levenloze voorwerpen speurt hij naar een verborgen leven. Het levende behandelt hij alsof het dood was.

Een krankzinnige wereld van verbijsterende fantasieën.

Ook de ruimte, die de surrealist schept, zit vol valstrikken. Men kan er in wandelen, doch stort onverwachts in afgronden. Deuren geven toegang tot het niets. De ruimte van den surrealist is ongeorganiseerd, chaotisch.

De ruimte heeft geen atmosfeer, is luchtledig. De schaduwen zijn vaak zwart als in een helderen maanacht. Koude! Leegheid!

Sommige surrealistische schilders maken niet weinig furore, zoo b.v. Salvador Dali, die in Amerika triomfen viert.

Ook Picasso rekent men wel met zijn latere werk tot de surrealistten.

Maar men moet niet vergeten, dat ook hier weer niet alles onder één naam is te vangen. Picasso, Braque en Paul Klee ontbreekt de overdreven pijnlijke ruimteuitbeelding; zij hebben symbolistische neigingen, die toch eigenlijk buiten de surrealistische visie liggen. Wij spraken er al over in het vierde artikel.

Als Christenen staan wij volkomen afwijzend tegen de surrealistische principes, die ook in vele uitingen der moderne litteratuur verwezenlijkt zijn. Dat is de zucht tot het naar buiten uitleven van de wereld van het onbewuste met zijn sterk erotische tendenzen.

Is men over de eerste verbazing heen, dan blijkt het surrealistische gedoe een vrij goedkoop spelletje, zonder inhoud. Een systematisch zoeken naar de meest wonderlijke combinaties, waar een naar sensatie belust publiek zich aan vergaapt, hoogstens interessant voor een psychoanalyticus.

Een zeer bedenkelijk vertoon van een ontkerstende wereld, die waarheid vervult voor schijn. Een evenverschijnsel is, dat vele schilders, zonder ook maar in het minst met surrealistische principes behept te zijn, hun kracht zoeken in een angstig nauwkeurige weergave van objecten in meestal heterogene samenstelling, met uitsluiting van iedere schilderachtigheid. Zij hopen zoo, evenals de surrealistten, de levenloze of ook wel levende objecten een eigen superrealistisch zijn te ontrukken.

Men noemt dit wel nieuwe zakelijkheid. Deze term is echter zeer misleidend, omdat deze wijze van schilderen niets met zakelijkheid te maken heeft, maar een doelbewuste selectie is der schilderkunstige middelen.

Men probeert levende objecten, of het nu een mensch of een plant is, af te beelden zonder op eenige wijze door het levende beïnvloed te worden, alsof men voor een dood voorwerp geplaatst is. Inderdaad is de uitkomst dan ook vaak zielloos, maar dikwijls ook van een onheilspellende realiteit, zie b.v. de werken van Pijpe Koch, Raoul Hynckes, A. C. Willink.

Wonderlijk genoeg is echter het resultaat vaak romantisch, vooral door het steeds weer terugkeeren van stijlvormen uit den Biedermeier tijd. Fragiele smeedijzeren hekjes, vaasjes, kolommetjes etc.

Ook het steeds weer terugkeerend doodsmotief werkt romantisch.

Een groot bezwaar van deze wijze van schilderen is, dat waar alle objecten met zulk een doordringend waarnemingsvermogen geschilderd zijn, een pijnlijk vacuum ontstaat tusschen vorm en inhoud.